

Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Τόμ. 5, Αρ. 3B (2009)

Open and Distance Education for Global Collaboration & Educational Development

ΠΡΑΚΤΙΚΑ
PROCEEDINGS

ISBN 09658790568
ISSN 4959695905

Open Education
The Journal for Open & Distance Education
& Educational Technology

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΑΝΟΙΚΤΗΣ &
ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ICODL 2009

Open & Distance Learning for Global
Collaboration & Educational Development

5th International Conference
in Open & Distance Learning
27 - 29 November, 2009
Athens, Greece

Open & Distance Learning
for Global Collaboration and Educational Development

**VOLUME
ΤΟΜΟΣ**

Editor
Antonis Lionarakis

PART / ΜΕΡΟΣ B

Hellenic Network of Open
& Distance Education
Hellenic Open University
The Open Education Journal

Στρατηγικές μάθησης στην τυπική εκπαίδευση για τη διασφάλιση της δια βίου μάθησης

Κλαίρη ΚΟΣΟΒΙΤΣΑ, Ιωσήφ ΧΡΥΣΟΧΟΟΣ, Κατερίνα
ΛΙΑΤΣΙΚΟΥ

doi: [10.12681/icodl.525](https://doi.org/10.12681/icodl.525)

Στρατηγικές μάθησης στην τυπική εκπαίδευση για τη διασφάλιση της δια βίου μάθησης

Κλαίρη ΚΟΣΟΒΙΤΣΑ

Δασκάλα, αποσπασμένη στο
Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
claryk@otenet.gr

Ιωσήφ Ε. ΧΡΥΣΟΧΟΟΣ

Πάρεδρος εθ για την Αγγλική
γλώσσα στο Παιδαγωγικό
Ινστιτούτο jchrys@otenet.gr

Κατερίνα ΛΙΑΤΣΙΚΟΥ

Καθηγήτρια ΠΕ6, αποσπασμένη
στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
kliatsikou@in.gr

Περίληψη

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, προσπαθώντας να διαχειριστεί τις νέες κοινωνικές προκλήσεις και τις ραγδαίες εξελίξεις, αναζητάει βιώσιμους τρόπους ενδυνάμωσης της κοινωνικής συνοχής και ενίσχυσης της οικονομικής ανάπτυξης και θέτει ως επίκεντρο της πολιτικής της την ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου, με πρωταρχικό εργαλείο τη δια βίου μάθηση. Η δια βίου μάθηση όμως μπορεί να αποδώσει μόνο αν η κοινωνία αποκτήσει μία «κουλτούρα δια βίου μάθησης» και την ατομική συνείδηση της αναγκαιότητας της ανανέωσης του μορφωτικού, κοινωνικού και επαγγελματικού κεφαλαίου. Σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες και στην Ελλάδα η τυπική εκπαίδευση θα προσπαθήσει να εμψυχήσει στους νέους αυτή τη νέα κουλτούρα της δια βίου μάθησης, διαμορφώνοντας ένα σύγχρονο εκπαιδευτικό περιβάλλον όπου πρωταρχικός σκοπός θα είναι η ανάπτυξη στρατηγικών μάθησης και εκείνων των γλωσσικών, γνωστικών και κοινωνικών δεξιοτήτων οι οποίες θα οδηγούν στην ικανότητα της αυτοκατευθυνόμενης μάθησης, ως δια βίου δυνατότητα. Η διδακτική των ξένων γλωσσών επικουρεί μία τέτοια προσπάθεια, που στηρίζεται στα νέα διαθεματικά / διεπιστημονικά προγράμματα, στην ανάπτυξη στρατηγικών και στην εκπαίδευση μέσω της καλλιέργειας δεξιοτήτων, ικανών να διαμορφώσουν άτομα που σε όλη τη διάρκεια της ζωής τους θα είναι «ικανοί εν δυνάμει μαθητές».

Abstract

The European Union, in its attempt to cope with the new social challenges and the rapid changes, seeks viable ways of strengthening the social cohesion and developing the economic development, focusing on human evolution through life-long learning. Life-long learning however can be effective only if the society acquires a “life-long learning culture” and each individual realizes the need for educational, social and professional renewal.

Throughout Europe, standard/compulsory education will attempt to familiarize youth with this new life-long learning culture, creating an educational environment where the primary goal will be the development of learning strategies and also of linguistic, cognitive and social skills that will lead to the ability of self-directed learning (student-tailored learning), as a life-long opportunity.

Foreign-language teaching constitutes one such attempt which is based on the new cross-curricular/interdisciplinary programmes of study, the development of strategies and education through the development of skills. These processes will undoubtedly contribute successfully to meeting our called-for goal of turning individuals into life-long “potential students”!

Εισαγωγή

Σήμερα το παγκόσμιο σκηνικό καθορίζεται από μία βαθιά οικονομική κρίση με συνέπεια την τρομακτική άνοδο της ανεργίας, από μία ασαφή παγκοσμιοποιημένη κοινωνική συνείδηση ως συνέπεια της πολυπολιτισμικότητας των κοινωνιών και από μία πολιτική αναταραχή ως συνέπεια των οικονομικών, πολιτιστικών και κοινωνικών αλλαγών. Μέσα στα πλαίσια αυτά η Ευρωπαϊκή Ένωση, αναγνωρίζοντας τις κοινωνικές προκλήσεις, προσπαθώντας να διαχειριστεί τις ραγδαίες εξελίξεις και αναζητώντας βιώσιμους τρόπους ενδυνάμωσης τη κοινωνικής συνοχής και οικονομικής ανάπτυξης έθεσε ως επίκεντρο της πολιτικής της την ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου. Πρωταρχικό εργαλείο στην άσκηση αυτής της πολιτικής (όπως ορίστηκε στη σύνοδο της Λισσαβόνας, Μάαστριχ κλπ.) είναι η δια βίου μάθηση.

1. Μνημόνιο για την δια βίου μάθηση

Το 2000 δημοσιεύθηκε το Μνημόνιο (Memorandum on Lifelong Learningⁱ) για την εκπαίδευση στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης με κύριο άξονα εκπαιδευτικής πολιτικής την προώθηση της Δια Βίου Μάθησης. Από τη περαιτέρω συζήτηση του Μνημονίου προέκυψε το έγγραφο «Κάνοντας Πραγματικότητα Έναν Ευρωπαϊκό Χώρο Δια Βίου Μάθησης» (Making a European Area of Lifelong Learning a Realityⁱⁱ), που έθεσε τους εξής στόχους: (α) ενίσχυση της απασχολησιμότητας, για να εξυπηρετηθεί η βιωσιμότητα της αγοράς και να διαχειριστούμε το οικονομικό έλλειμμα, (β) κοινωνική ένταξη, για να μειωθεί το ποσοστό της περιθωριοποίησης ευαίσθητων οικονομικά κοινωνικά και πολιτισμικά ομάδων, (γ) δημιουργία ενεργών πολιτών σε ένα περιβάλλον πολιτιστικής, εθνικής και γλωσσικής πολυμορφίας και (δ) προσωπική ολοκλήρωση, ως μέσον αυτοπραγμάτωσης αλλά και ως εργαλείο αντιμετώπισης προβλημάτων (βλέπε Πίνακα 1).

Πίνακας 1: Βασικοί στόχοι του Μνημονίου για την εκπαίδευση στην Ευρωπ.. Ένωση

Ενίσχυση απασχολησιμότητας	Κοινωνική ένταξη	Δημιουργία ενεργών πολιτών	Προσωπική ολοκλήρωση
----------------------------	------------------	----------------------------	----------------------

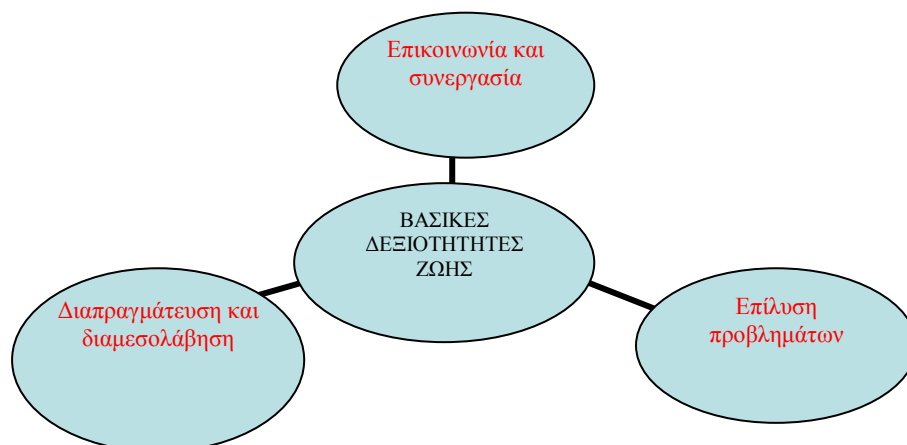
Εμείς, θα σταθούμε στους δύο τελευταίους στόχους (Πίνακας 1) οι οποίοι είναι και καθοριστικοί, κατά τη γνώμη μας, αφού ως στόχοι μπορούν να αναδείξουν τη νέα ταυτότητα του Ευρωπαίου πολίτη, κυρίως μέσα από την τυπική εκπαιδευτική διαδικασία στο δημόσιο σχολείο, σε κρίσιμες ηλικίες δηλαδή, σε ηλικίες όπου η ταυτότητα του πολίτη μπορεί να διαμορφωθεί εκτός των ορίων του ατομικού και εθνικού και να χαρακτηρίζεται από κανόνες ηθικής και δικαίου, προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, άσκησης κριτικής στάσης, διαμόρφωσης συμμετοχικής συνείδησης και συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων που θα αφορούν τον πολιτικό, οικονομικό και πολιτιστικό προσδιορισμό των σύγχρονων κοινωνικών σχημάτων.

2. Βασικές δεξιότητες ζωής

Η νέα αυτή ταυτότητα του ενεργού πολίτη προϋποθέτει βασικές δεξιότητες και ικανότητες με τις οποίες θα ασκείται η παρέμβαση στα κοινά (βλέπε Διάγραμμα). Το ρόλο της εκμάθησης αυτών των δεξιοτήτων μπορούν να τον παίξουν τα εκπαιδευτικά

ιδρύματα τα οποία οφείλουν να διδάξουν και να ασκήσουν εκείνες τις δεξιότητες που θα οδηγούν στην ατομική ικανότητα για τη δια βίου μάθησηⁱⁱⁱ.

Διάγραμμα: Βασικές δεξιότητες ζωής

Συνολικά αυτές οι δεξιότητες πρέπει να αναδεικνύουν εκείνα τα κοινωνικά χαρακτηριστικά σε κάθε έκφραση του ιδιωτικού και δημόσιου χώρου με τα οποία οι αυριανοί πολίτες θα μπορούν να συνεργάζονται, να κρίνουν, να επικοινωνούν, να διαπραγματεύονται, να διαμεσολαβούν και να επηρεάζουν, να αναλαμβάνουν την επίλυση προβλημάτων και να παίρνουν πρωτοβουλίες για καινοτόμες δράσεις και παρεμβάσεις σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο πεδίο. Η αναγκαιότητα απόκτησης ή ανάπτυξης δεξιοτήτων, των λεγόμενων βασικών δεξιοτήτων ή αλλιώς δεξιοτήτων ζωής, προκύπτει από το γεγονός ότι αυτές προσφέρουν στο άτομο τη δυνατότητα να προσαρμοστεί ομαλότερα και με επιτυχία στην εργασία του, να μπορέσει να αλλάξει επαγγελματικό status, αν επιθυμεί ή να συνεχίσει τη μόρφωσή του.

3. Κοινωνικές δεξιότητες

Οι κοινωνικές δεξιότητες / δεξιότητες ζωής (Πίνακας 2) μπορεί να είναι: οι δεξιότητες επικοινωνίας (προφορική, γραπτή ή μέσω δικτύων), οι δεξιότητες χρήσης Ηλεκτρονικού Υπολογιστή (Η/Υ) για απόκτηση και αξιοποίηση της πληροφορίας, οι τεχνικές και επαγγελματικές δεξιότητες (π.χ. τα επιστημονικά αντικείμενα όπως φυσική, μαθηματικά, ιστορία ή επαγγελματικές δραστηριότητες όπως κομμωτική, μηχανολογία αυτοκινήτου), οι νοητικές δεξιότητες (π.χ. δεξιότητες χειρισμού και επίλυσης προβλημάτων, αναλυτική ικανότητα, κριτική σκέψη), οι ειδικές δεξιότητες που συνδέονται με κάποιο προσόν ή ταλέντο (π.χ. πρωτοβουλία, δημιουργικότητα, αισθητική, ενσυναίσθηση, ικανότητα λήψης αποφάσεων) και κυρίως οι δεξιότητες αυτόνομης - ανεξάρτητης εργασίας (π.χ. διαχείριση και αξιοποίηση χρόνου, αξιολόγηση προτεραιοτήτων, μεταφορά της γνώσης και των δεξιοτήτων από ένα πλαίσιο σε ένα άλλο) (Σιδηροπούλου - Δημακάκου, 2003).

Πίνακας 2: Κοινωνικές δεξιότητες / δεξιότητες ζωής

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ	ΧΡΗΣΗΣ Η/Υ	ΤΕΧΝΙΚΕΣ / ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ	ΝΟΗΤΙΚΕΣ	ΕΙΔΙΚΕΣ	ΑΥΤΟΝΟΜΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
προφορική	αξιοποίηση πληροφοριών	γνώση του αντικειμένου ενασχόλησης	αναλυτικές	πρωτοβουλί-ας	αξιοποίηση χρόνου
γραπτή			κριτικής ικανότητας	δημιουργι-κότητας	ιεράρχηση προτεραιοτήτων
μέσω δικτύου			επίλυσης προβλημάτων	αισθητικής	

Για να υποστηρίξουμε την δια βίου μάθηση ως κοινωνική πρακτική απαιτείται να αναπτύξουμε αφενός τη συνείδηση της αναγκαιότητάς της αφετέρου τις δεξιότητες οι οποίες θα προκύψουν από καινοτόμα αναλυτικά προγράμματα, τα οποία θα στηρίζουν νέα περιεχόμενα μάθησης και νέες διδακτικές προσεγγίσεις.

4. Εθνική εκπαιδευτική πολιτική και αναλυτικά προγράμματα στην τυπική εκπαίδευση

Η εθνική εκπαιδευτική πολιτική, από την αρχή της δεκαετίας ξεκίνησε την αναμόρφωση των αναλυτικών προγραμμάτων (βλέπε www.pi-schools.gr) και έθεσε βασικό της στόχο την ανάπτυξη εκείνων των δεξιοτήτων στους μαθητές που θα οδηγούν στη δια βίου μάθηση, δίνοντας ταυτόχρονα μεγάλη σημασία στις ξένες γλώσσες, θεωρώντας αυτές ως βασικό όχημα για τη δια βίου μάθηση - τόσο στον τομέα της επικοινωνίας όσο και στον τομέα της απόκτησης και διαχείρισης της γνώσης / πληροφορίας. Συνοπτικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι με την προώθηση της διδασκαλίας των ξένων γλωσσών το δημόσιο σχολείο από τις πρώτες τάξεις του Δημοτικού στοχεύει στην εκμάθηση και επικοινωνιακή χρήση της ξένης γλώσσας η οποία θα διευκολύνει το μαθητή να επικοινωνεί σε πραγματικές καταστάσεις, στην ανάπτυξη πολυπολιτισμικής συνείδησης ώστε ο μαθητής να αναδεικνύει τις ομοιότητες και να σέβεται τις διαφορές των πολιτισμών, στην απόκτηση από τους μαθητές δεξιοτήτων δια βίου μάθησης και, στα πλαίσια της αυτονομίας στη μάθηση, στην ανάπτυξη στρατηγικών αυτοαξιολόγησης. Βασικοί στόχοι του προγράμματος σπουδών των ξένων γλωσσών (ΦΕΚ 304 / 13-3-2003) είναι ο βασικός και κριτικός εγγραμματισμός, η πολυγλωσσία και η ανάπτυξη πολυπολιτισμικής συνείδησης. Ειδικότερα το μάθημα της Αγγλικής γλώσσας, με τα νέα βιβλία και τις επιμορφώσεις, που επιδιώκονται για τους καθηγητές προωθεί ικανοποιητικά και τους τρεις αυτούς βασικούς στόχους. Αναπτύσσει βασικές δεξιότητες εγγραμματισμού και στρατηγικές κατανόησης και παραγωγής κειμένων και ταυτόχρονα προωθεί την κριτική στάση απέναντι στη γνώση και στον κόσμο, χαρακτηριστική παράμετρο του κριτικού εγγραμματισμού (Barton and others, 1998). Ως μαθησιακές στρατηγικές θεωρούμε «εκείνες τις δράσεις που ο μαθητής αναλαμβάνει για να μάθει ευκολότερα, γρηγορότερα, ευχάριστα, προσωπικά, αποτελεσματικά και να γίνει ικανός να μεταβιβάζει τη γνώση σε ποικίλα περιβάλλοντα και καταστάσεις» (Oxford, 1990: 8). Για παράδειγμα ο μαθητής μαθαίνει όταν διαβάζει κείμενα να υπογραμμίζει λέξεις

κλειδιά ή φράσεις, να χρησιμοποιεί ακροστιχίδες για να θυμάται τα βασικά στοιχεία του κειμένου, μαθαίνει να συζητάει για τις ιδέες ή τις έννοιες του συγγραφέα, να διαβάσει έχοντας ένα συγκεκριμένο μαθησιακό στόχο ή να αναζητάει συσχετισμούς με παρόμοια κείμενα ως προς το ύφος, το θέμα ή το είδος του κειμενικού λόγου. Μαθαίνει να συσχετίζει ένα κείμενο με τα ιστορικά ή τα κοινωνικά του δεδομένα, να χρησιμοποιεί σημειώσεις καθώς διαβάσει (σε άλλη στήλη καταγράφει την πρόθεση του συγγραφέα και σε άλλη στήλη τις δικές του παρατηρήσεις για λέξεις, ιδέες ή εικόνες), μαθαίνει να είναι κριτικός αναγνώστης. Μαθαίνει πώς να θέτει ερωτήσεις για το κείμενο, ή μαθαίνει να θέτει ερωτήσεις αποσαφήνισης, να κάνει περιλήψεις κλπ. Κατά την περίπτωση της παραγωγής γραπτού λόγου μαθαίνει να «χτίζει» μια πρόταση με τα βασικά δομικά χαρακτηριστικά της (κατηγορημα, υποκείμενο κλπ.), μαθαίνει τη σημασία του δέκτη, της σχέσης του με τον πομπό, το είδος του μηνύματος και την επικοινωνιακή κατάσταση, μαθαίνει στρατηγικές για να οργανώνει μία παράγραφο. Μαθαίνει τη σχέση των γραμματικών τύπων με το είδος του μηνύματος, το χρόνο γραφής και την πρόθεση του πομπού, μαθαίνει στρατηγικές για διορθώσεις λαθών, για την καλή εμφάνιση του γραπτού (κειμένου), τη σωστή χρήση των λέξεων. Μαθαίνει στρατηγικές για να βελτιώσει το λεξιλόγιό του, όπως αυτές του ορισμού, των συνωνύμων, των συγκρίσεων άγνωστων λέξεων με οικείες και γνώριμες, τη χρήση παραδειγμάτων μέσα σε φράσεις με νόημα. Μαθαίνει τη στρατηγική της υπόθεσης, τη σχέση των λέξεων με την επικοινωνιακή κατάσταση και τη διάθεση του πομπού για να εκφράσει συναίσθημα ή πρόθεση κλπ. Ο σημερινός μαθητής πρέπει να εκπαιδεύεται στο να κατανοεί ακουστικά κείμενα και να επικοινωνεί προφορικά, κυρίως όμως μαθαίνει να ρωτάει και να αξιοποιεί τα λάθη του ως όχημα για μάθηση και όχι ως αιτία κατηγοριοποίησης.

Πολλοί είναι ο θεωρητικοί που δίνουν μεγάλη βαρύτητα στις κοινωνιογλωσσολογικές πρακτικές και στο πλαίσιο ή στα πλαίσια επικοινωνίας, τονίζοντας ότι οι δεξιότητες γίνονται χρήσιμες και αποτελεσματικές μόνο μέσα σε κοινωνικό πλαίσιο. Η αποδοχή αυτή μας βάζει αμέσως στο πλαίσιο του κριτικού εγγραμματισμού, αφού η δια βίου μάθηση στοχεύει βασικά στην απόκτηση της δυνατότητας να χρησιμοποιηθούν οι γλωσσικές και γνωστικές δεξιότητες σε ένα κοινωνικό χώρο επαγγελματικής ή ατομικής αυτοεκπλήρωσης. Οι μαθητές, ειδικά με τα νέα σχολικά βιβλία εκπαιδεύονται σε στρατηγικές μάθησης και στην απόκτηση γνωστικών, γλωσσικών και κοινωνικών δεξιοτήτων με σκοπό τη δια βίου μάθηση. Οι καθηγητές, από την άλλη, εκπαιδεύονται κι αυτοί, με τη σειρά τους σε μία νέα διδακτική προσέγγιση που στοχεύει κυρίως στην ανάπτυξη και εφαρμογή στρατηγικών μάθησης και όχι στην μονομερή παράδοση γνώσης γλωσσικών φαινομένων και έτσι, συχνά, νιώθουν και οι ίδιοι την ανάγκη να επαναπροσδιορίσουν το ρόλο τους, συμμετέχοντας κι αυτοί στη διαδικασία της δια βίου μάθησης, κυρίως από το διάυλο του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, αποτελώντας υπόδειγμα για τους μαθητές. Εκπαιδεύοντας σε απόκτηση δεξιοτήτων εγγραμματισμού καταφέρνουμε να δημιουργήσουμε ενεργούς πολίτες, με ικανότητες αξιολόγησης του τρόπου και του λόγου με τον οποίο χρησιμοποιείται η γλώσσα σε κείμενα, επομένως ικανότητα επαναπροσδιορισμού των σχέσεων και μάλιστα των σχέσεων εξουσίας (Christie and Misson, 1998). Και όλα αυτά όχι μόνο και αποκλειστικά στο μάθημα των ξένων γλωσσών!

Κατά την εκπαίδευση εφήβων ή ενηλίκων σε προγράμματα δια βίου μάθησης θεωρούνται ως οι πιο αποτελεσματικές μέθοδοι αυτές με τις οποίες δίνεται έμφαση στην «θετική διάκριση - positive discrimination» με στόχο την μείωση / αντιμετώπιση της περιθωριοποίησης και του φαινομένου της αναπαραγωγής και αναπτύσσεται η «παιδαγωγική της επιτυχίας», εμπνευσμένη από την κοινωνιο-γνωστική θεωρία των

κινήτρων (motivation theory). Μαθητές και εκπαιδευτές για να λειτουργήσουν ικανοποιητικά μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο θα ήταν καλό να είχαν μία εξοικειώσή με παρόμοιες εκπαιδευτικές πρακτικές στην τυπική εκπαίδευση.

Τα τελευταία χρόνια στη δημόσια εκπαίδευση γίνεται ουσιαστική προσπάθεια, μέσα από καινοτόμες δράσεις και τα νέα προγράμματα σπουδών, να εφαρμοστούν παιδαγωγικές πρακτικές που αντανακλούν το ίδιο ιδεολογικό και επιστημονικό πλαίσιο του ανοιχτού διδακτικού ορίζοντα, που θεωρούν τη διδασκαλία συνδυασμένη με την πράξη (learning by doing), προχωρούν στην εξατομικευμένη διδασκαλία, προωθούν την ομαδοσυνεργατική μάθηση, προσπαθούν να εφαρμόσουν καινοτόμες μεθόδους (οι εκπαιδευτικοί διαμορφώνουν εικονικά εργαστήρια, προσπαθούν να παράγουν υλικό επιπλέον του σχολικού βιβλίου, στοχεύουν στην αυτονομία στη μάθηση και ορίζουν το ρόλο τους ως καθοδηγητικό - συμβουλευτικό).

Η διασφάλιση της δια βίου μάθησης ως καθολική κοινωνική πρακτική για τις επόμενες γενιές απαιτεί μία καινούρια στάση απέναντι στη μάθηση, την οποία θα γνωρίσουν και θα ακολουθήσουν σε ηλικίες στις οποίες είναι δυνατόν να αποκτήσουν συνείδηση των ικανοτήτων τους, διάθεση για μάθηση και τρόπους αυτομάθησης. Στο σχολικό περιβάλλον της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης μαθητές και καθηγητές πρέπει να αντιληφθούν ότι η γενική και εξειδικευμένη γνώση, σε εύρος και βάθος, δεν μπορεί να αποκτηθεί πια κατά την τυπική εκπαίδευση αλλά μέσα από μία δια βίου μαθησιακή διαδικασία. Η απόκτηση στρατηγικών μάθησης είναι μια ασφαλής διαδικασία που θα οδηγήσει στην αυτοκατευθυνόμενη μάθηση, πλέον ενδεδειγμένο τρόπο μάθησης στη «δια βίου μάθηση», η οποία στηρίζεται στη διαθέσιμη μεταγνώση πάνω στα διάφορα είδη γνώσης και όχι στην κατανάλωση απλά της αναπλαισιωμένης γνώσης. Η απόκτηση γνωστικών, γλωσσικών και κοινωνικών δεξιοτήτων στην πρώιμη σχολική μάθηση πρέπει επίσης να γίνεται σε ένα διαθεματικό / διεπιστημονικό εκπαιδευτικό περιβάλλον, το οποίο ανταποκρίνεται σε μια ολιστική αντιμετώπιση της γνώσης και αναδεικνύει τη συνθετικότητά της. Η διεπιστημονική θεώρηση και εξέταση διαφόρων προβλημάτων ή καταστάσεων της καθημερινότητας, στην προσπάθεια κατανόησής τους ή επίλυσής τους, δρα αποτρεπτικά σε ανάπτυξη τάσεων ή στάσεων μονοδιάστατης προσέγγισης αυτών, δεδομένου ότι κάθε μονομέρεια οδηγεί εύκολα σε ακαμψίες συμπεριφοράς και σκέψης ή δογματικές θέσεις. Στόχος της τυπικής εκπαίδευσης πρέπει να είναι μια στοχαστική σχέση με την πληροφορία και τη γνώση. Το μοντέλο αποθέματος και συσσώρευσης γνώσης πρέπει να αντικατασταθεί από το μοντέλο διαρκούς ανανέωσης της γνώσης, ήδη από την πρώιμη σχολική ηλικία μέσα από μαθησιακές διαδικασίες ανάπτυξης δεξιοτήτων μάθησης. Το «μαθαίνω πως να μαθαίνω» (learning how to learn) πρέπει να αναδεικνύεται αναγκαίος στόχος κάθε διδακτικής και παιδαγωγικής προσπάθειας. Εξάλλου όταν μαθαίνει κανείς ουσιαστικά, μαθαίνει σχεδόν αυτόματα τον προσωπικό τρόπο με τον οποίο μαθαίνει και πώς να βρει κι άλλους τρόπους για να μαθαίνει καλύτερα. Η μάθηση είναι μια αυτοκατευθυνόμενη διαδικασία, η οποία αξιώνει από το μαθητή μια ενεργό κατασκευή της γνώσης^{iv}. Αυτή η γνώση, την οποία οικοδομεί για τον εαυτό του, βασίζεται πάνω στις προ-γνώσεις του, στις εμπειρίες του αλλά και στην αλληλεπίδραση με το κοινωνικό περιβάλλον με το οποίο το υποκείμενο της μάθησης έρχεται σε επαφή ενεργητικά, συμμετοχικά, δυναμικά αλλά και κατευθυνόμενα. Έτσι η γνώση που προκύπτει εδώ είναι η δική του γνώση και όχι μια απεικόνιση της γνώσης του δασκάλου του. Στα πλαίσια της αυτοκατευθυνόμενης μάθησης οι μαθητές βέβαια πρέπει να έχουν τον έλεγχο της μάθησης, να μετέχουν στο σχεδιασμό και στους στόχους, να αναζητούν στρατηγικές για τις δραστηριότητες μάθησης, να ρυθμίζουν τη μάθησή τους αναπτύσσοντας μεταγνωστικές δεξιότητες

ελέγχου και αναστοχασμού, καθώς και δεξιότητες αυτοαξιολόγησης, με τις οποίες θα δρουν ανάλογα σε περίπτωση σημαντικών αποκλίσεων ή ελλειμματικών αποτελεσμάτων μάθησης (Anderson, Reder and Simon, 1996). Η ικανότητα αυτοκατεύθυνσης κατά τη μαθησιακή διαδικασία καθιστά το άτομο ευέλικτο προς τις συνεχώς νέες αξιώσεις και προκλήσεις της ζωής και συγχρόνως γίνεται αυτή ο εγγυητής της περαιτέρω μορφωτικής εξελικτικής πορείας του κάθε ατόμου.

5. Συμπέρασμα

Στη σημερινή κοινωνία η δια βίου μάθηση πρέπει να απευθύνεται ως δυνατότητα σε όλους τους πολίτες χωρίς αποκλεισμούς. Αυτό όμως απαιτεί να δημιουργηθεί μια «κουλτούρα μάθησης», μία παιδευτική καλλιέργεια, κάτι που μπορεί να αποκτηθεί στην τυπική εκπαίδευση. Ανάπτυξη στρατηγικών μάθησης, απόκτηση γνωστικών, γλωσσικών, τεχνολογικών και κοινωνικών δεξιοτήτων, αυτοκατευθυνόμενα μαθησιακά μοντέλα πρέπει να αποτελούν βασικούς στόχους των νέων προγραμμάτων σπουδών, τα οποία μέσα από τη διαθεματική προσέγγιση και την αποδοχή του κοινωνικού χαρακτήρα της γνώσης θα διαμορφώσουν τελικά άτομα, που, ως ενεργοί πολίτες θα έχουν τον έλεγχο να βελτιώσουν τον τρόπο ζωής, το βιοτικό και μορφωτικό επίπεδο τους. Στόχος η «κουλτούρα μάθησης» να άρει κάθε μορφή αποκλεισμού.

Σημειώσεις:

ⁱ European Commission (2000) 'Memorandum on Lifelong Learning'. Brussels, European Commission SEC (2000)

ⁱⁱ European Commission (2001) 'Making a European Area of Lifelong Learning a Reality'. Brussels, European Commission COM (2001)

ⁱⁱⁱ Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ορίζει τη δια βίου μάθηση ως "τη συνολική δραστηριότητα εκμάθησης που πραγματοποιείται κατά τη διάρκεια της ζωής ενός ανθρώπου, με στόχο την αύξηση της γνώσης, των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων του, μέσω ενός προσωπικού, πολιτικού, κοινωνικού πλαισίου ή / και σχετικά με την επαγγελματική του προοπτική".

^{iv} Η βασική αρχή της θεωρίας του εποικοδομητισμού είναι ότι οι άνθρωποι κατασκευάζουν τις δικές τους κατανοήσεις για τον κόσμο γύρω τους, μέσα από την εμπειρία και τον στοχασμό τους πάνω στην εμπειρία αυτή, χρησιμοποιώντας ταυτόχρονα την προϋπάρχουσα γνώση, για να ερμηνεύσουν τη νέα γνώση. Είναι επομένως, ενεργοί δημιουργοί της γνώσης τους .

Βιβλιογραφία

- Anderson, J. R. Reder, L. M. and Simon, H. A. (1996). 'Situated learning and education'. *Educational Researcher*, 25 (4)
- Barton, D. Hamilton, M. and Ivanic, R. (1998). 'Situated illiteracies: Reading and writing in context'. London, Routledge.
- Brookfield, S., (1985). 'Self-directed learning: A critical review of research', in Brookfield S. (ed.). *Self Directed Learning: From Theory to Practice*. San Francisco, Jossey-Bass Inc.
- Cornford, I., (2002). 'Learning-to-learn strategies as a basis for effective lifelong learning'. *International Journal of Lifelong Education*, 21 (4)
- Christie, F. and Misson, R. (1998). 'Literacy and Schooling'. London, Routledge
- Dewey, J., (1971). 'Experience and education'. New York, Collier Books.
- European Commission (2000). 'Memorandum on Lifelong Learning'. Brussels, European Commission SEC (2000)

-
- European Commission (2001). 'Making a European Area of Lifelong Learning a Reality'. Brussels, European Commission COM (2001)
- Field, J., (2002). 'Lifelong Learning and the New Educational Order'. New York, Trentham Books.
- Kendall, M (2005) 'Lifelong Learning Really Matters for Elementary Education in the 21st Century'. *Education and Information Technologies*, 10 (3).
- King, Jr. Arthur and Brownell, J. (1966). 'The Disciplines of Knowledge'. New York, John Wiley and Sons, Inc
- Longworth, N., (2003). 'Lifelong learning in action: transforming education in the 21st century'. London, Kogan Page.
- Martin, I., (1999). 'Adult education, lifelong learning and active citizenship'. *Adults Learning*, 11 (2)
- Νικολακάκη, Μ., (2004). 'Διαστάσεις της Δια βίου Μάθησης στην εποχή της μετανεωτερικότητας: κριτική προσέγγιση της μάθησης στο χώρο εργασίας', στο Νικολακάκη, Μ. (επιμ) *Παγκοσμιοποίηση, τεχνολογία και παιδεία στη νέα Κοσμοπολή*. Αθήνα, εκδόσεις Ατραπός
- Oxford, R., (1990). 'Language Learning Strategies'. Rowley, M.A, Newbury House
- Rogers, A., (2006). 'Escaping the slums or changing the slums? Lifelong learning and social transformation'. *International Journal of Lifelong Education*, 25 (2)
- Rogers A., (2005). 'Δια βίου Μάθηση στις μέρες μας. Θέματα και Προκλήσεις', στα πρακτικά του 1^{ου} Συνεδρίου της Επιστημονικής Ένωσης Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Αθήνα, Μεταίχμιο.
- Ρέππας, Π., (2004). 'Φιλελευθεροποίηση και Ανθρώπινη Ανάπτυξη' στα *Διευρυμένη Ευρώπη και Περιφερειακές Ανισότητες*. Πρέβεζα, Πρακτικά του 2^{ου} Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου του ΤΕΙ Ηπείρου. Πρέβεζα
- Σιδηροπούλου – Δημακάκου, Δ., (2003). 'Νέες Δεξιότητες στη Σύγχρονη Αγορά Εργασίας: Νέα Δεδομένα για τον Επαγγελματικό Προσανατολισμό'. Αθήνα, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις Μεταπτυχιακού προγράμματος Ψυχολογίας
- Halliday, M.A.K. and Martin, J.R. (1993). 'Writing Science: literacy and discursive power'. London, Falmer Press.
- Wegner, E., (1998). 'Communities of Practice: Learning, Meaning and Identity'. New York, Cambridge University Press.